

IZUM v UNESCO

Ob Svetovnem dnevu OZN 24. oktobra 2012 je bila v veliki dvorani Instituta informacijskih znanosti slovesnost, na kateri je bil IZUM razglašen za Unescov center II. kategorije, s čimer je pridobil naslov "IZUM – Regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti". Generalna skupščina Unesco je o tem sklepala že novembra 2011, sporazum med Vlado Republike Slovenije in Unescom pa sta 18. septembra 2012 v Parizu podpisala Žiga Turk in Irina Bokova.

Slovesnost se je začela s kratkim koncertom Komornega zbora "Hugo Wolf" z naslovom "Universum" in performansom, ki je združil Hubblove posnetke vesolja z eterično glasbo različnih skladateljev.

Govorniki so bili:

- Davor Šoštarič, direktor IZUM-a,
- Marjan Turk, v. d. generalnega direktorja Direktorata za informacijsko družbo, v imenu Vlade Republike Slovenije,
- Gašper Hrastelj, namestnik generalne sekretarke Slovenske nacionalne komisije Unesco in
- Jānis Kārklīnš, pomočnik generalne direktorice Unesca.

V nadaljevanju navajamo govore treh govornikov.

Davor Šoštarič: IZUM pred novimi izzivi

I.

Hugo Wolf je svoje prve skladbe ustvaril kot mariborski gimnazijec nekaj korakov stran od naše hiše, njegova glasba pa nas je pravkar prestavila v virtualne sfere umetnosti. Hkratni pogled v realnost vesolja nas je prepričal, da duh in materija sploh nista tako zelo vsaksebi in da je meja med njima stvar našega dojemanja.

Spoštovane gospe in gospodje, pozdravljam vas na slovesni razglasitvi odločitve Generalne konference Unesco o preoblikovanju mariborskega IZUM-a v Regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti pod pokroviteljstvom Unesca, o čemer sta generalna direktorica Unesca Irina Bokova in minister za izobraževanje, znanost, kulturo in šport dr. Žiga Turk pred mesecem dni podpisala medvladni sporazum.

Z velikim veseljem pozdravljam v naši sredi gospoda Jānisa Kārklīnša, pomočnika generalne direktorice Unesca, nadalje predstavnika Ministrstva za izobraževanje, znanost, kulturo in šport gospoda Marjana Turka, predstavnike Nacionalne komisije za Unesco, predstavnike akademske in kulturne sfere ter lokalnih oblasti Maribora, ki je letos "evropska prestolnica kulture", kar se pomenljivo ujema tudi z današnjim dogodkom. Posebej pozdravljam predstavnike knjižnic, s katerimi sooblikujemo intelektualno infrastrukturo, brez katere si ni več mogoče predstavljati družbenega razvoja, ter seveda vse kolege, s katerimi smo skupaj soustvarjali vse to, kar danes imamo.

II.

Z odločitvijo Generalne skupščine Unesca in podpisom medvladnega sporazuma je IZUM postal center 2. kategorije v okviru organizacijske sheme Organizacije združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo, kot se Unesco imenuje po naše. To je prvi takšen center v Sloveniji in predstavlja priznanje prizadevanjem naše mlade države za povezovanje in enakomernejši razvoj v regiji. Unesco ima nekaj centrov 1. kategorije, ki delujejo znotraj njegove sestave – npr. Inštitut za statistiko, Mednarodni biro za izobraževanje, Mednarodni inštitut za planiranje izobraževanja ipd. Centri 2. kategorije pa so samostojne organizacije in pravno niso pod streho Unesca, vendar pa izvajajo programe, ki so za Unesco bistvenega pomena. Njihova povezanost z Unescom se verificira na Generalni konferenci in ureja z medvladnim sporazumom.

Z njihovo pomočjo Unesco pokriva širše regije in različna vsebinska področja. Poleg obeh vrst centrov obstaja še množica organizacij, ki si začasno ali za določen dogodek pridobijo pokroviteljstvo Unesca, vendar brez trajne pravne podlage.

Pridobljeni status pomeni, da je Unesco prepoznal dolgoletno aktivnost IZUM-a v regiji kot pomembno za uresničevanje usmeritev svetovne organizacije na področju razvoja knjižničarstva in informacijskega spremljanja raziskovalne dejavnosti in jo je pripravljen podpirati in širiti.

III.

V zadnjih dveh desetletjih je IZUM večkrat neposredno sodeloval z Unescom, tako z njegovo pariško centralo, še posebej pa z beneškim Regionalnim birojem za znanost in kulturo v Evropi. Na ta način so postali naši projekti v regiji vidni in primerljivi s cilji Unesca. Tako je maja 2010 na srečanju ministrov in ekspertov v Tirani gospa Iulia Nechifor iz "beneškega biroja" predlagala, da bi pretehtali možnost tesnejše povezave, kar je takratno vodstvo IZUM-a ocenilo kot dober način krepitve IZUM-ovih mednarodnih projektov.

Sekretariat Nacionalne komisije za Unesco se je zelo hitro in učinkovito odzval in stekla je pospešena priprava slovenske vloge, saj so bili roki za zahtevno proceduro kratki, če naj bi ujeli Generalno konferenco Unesco 2011, ki se sicer sestaja na dve leti. To nam je uspelo tudi zaradi prijazne podpore ljudi iz pariške centrale (Joie Springer, Rene Cluzel in Sanjaya Mishra), veleposlanice Veronike Stabej in gospe Darje Golež iz slovenskega veleposlaništva v Parizu ter seveda tudi Marjutke Hafner in Gašperja Hrastelja iz Nacionalne komisije za Unesco. Hvala vsem za njihovo aktivno vlogo.

Generalna konferenca Unesco je slovenski predlog sprejela, stekle so priprave za podpis medvladnega sporazuma, za katerega je vlada na svoji seji 19. julija pooblastila ministra Žigo Turka in podpis se je zgodil 18. septembra 2012 v Parizu.

IV.

Obširna študija izvedljivosti podrobno navaja, zakaj je IZUM primeren za Unescov regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti. Naj na kratko povzamem nekaj glavnih razlogov:

- IZUM je zasnoval knjižnični informacijski sistem COBISS, ki deluje na kooperativni osnovi, torej odprto in sinergijsko.
- COBISS je od svojih začetkov namenjen večnacionalnim prostorom in spoštuje avtonomijo nacionalnih knjižničnih sistemov ter svoje delovanje utemeljuje na enakopravnosti in dogovarjanju.
- Večjezičnost in večkulturnost sta vgrajeni v same osnove avtomatizacije knjižničnih funkcij, ki jih razvija in vzdržuje IZUM, kar je redkost med knjižničnimi sistemi v svetu.
- IZUM skrbno sledi razvoju mednarodnih standardov ter na ta način jamči svojim uporabnikom splošno izmenljivost podatkov in vključenost v globalno knjižnično informacijsko omrežje.
- Modernizacija knjižničarstva je veliko več od računalniške opreme, zato IZUM upošteva tudi organizacijske vidike in usposabljanje kadrov, čemur služijo strokovne konference in podiplomski študiji, ki jih organizira.
- IZUM uveljavlja večfunkcionalnost podatkovnih baz, kar omogoča učinkovito spremljanje rezultatov raziskovalne dejavnosti; spremljanje rezultatov je maksimalno sprotno in celovito ter s tem zelo uporabno z vidika prenosa novega znanja v prakso in v izobraževanje, pa tudi za kakovostno evalvacijo naložb v znanost.
- Dejavnost IZUM-a je nepridobitna in vsi prihodki so namenjeni delovanju in razvoju servisov, poleg tega pa si prizadevamo angažirati sredstva mednarodne razvojne pomoči in fundacij za tista okolja, ki ne zmorejo stroškov modernizacije svojega knjižničarstva.

V času konfliktov po razpadu Jugoslavije si je IZUM s svojimi humanitarnimi iniciativami in nesebično pomočjo pri obnovi knjižničnih sistemov pridobil zaupanje, ki je prav tako pomemben

element uresničevanja poslanstva, kakršnega nam nalaga status regionalnega centra v okviru Unesca.

Vse navedeno je botrovalo nastanku projekta COBISS.Net, ki je ena večjih knjižničnih mrež v Evropi, saj spodbuja in omogoča prost pretok bibliografskih podatkov med skoraj 700 knjižnicami v šestih državah regije. Mreža je odprta in potekajo priprave za njeno širitev v nove države. Čeprav ni manifestativna, je kulturna izmenjava, ki poteka preko COBISS.Neta, globinska in dolgoročna ter bistveno prispeva k razumevanju in sodelovanju med milijoni uporabnikov knjižnic.

V.

Slovenska vlada se že od osamosvojitve zelo jasno zaveda, kako pomembna je informacijska infrastruktura za kakovostno raziskovanje, izobraževanje in kulturo in skladno s tem obravnava IZUM kot infrastrukturni javni zavod. Podpira tudi širjenje v druge države regije in z vključevanjem projekta COBISS.Net v politiko razvojnega sodelovanja dokazuje, da ceni naše uveljavljanje v tujini kot obliko izvoza znanja in visoke tehnologije.

Skladno s tem je vlada tudi sprejela in uresničila pobudo, da se javni zavod IZUM preoblikuje v center v okviru dejavnosti Unesca, kar ni zgolj simbolna poteza, ampak je korak, ki slovensko državo tudi obvezuje.

VI.

Kaj se dejansko spreminja s tem, ko je IZUM pridobil pripis k svojemu imenu – Regionalni center za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti (pod pokroviteljstvom Unesca)?

Na videz ne prav veliko, razen da se bo preko člana v upravnem odboru generalna direktorica Unesca redno seznanjala z uresničevanjem našega poslanstva, usklajenega s cilji Unesca. V vsebinskem smislu pa je najbolj zgovoren 6. člen medvladnega sporazuma. Kdor pozna naše dosedanje delovanje, bo hitro ugotovil, da tam navedene naloge opravljamo že sedaj: skrbimo za bibliografski sistem, za razvoj in upoštevanje standardov, razvijamo in vzdržujemo potrebno programsko opremo, sodelujemo pri opredeljevanju potrebne usposobljenosti knjižničarjev, načrtujemo zmogljivost opreme, prispevamo k ponudbi podatkovnih baz, organiziramo strokovno usposabljanje za delo v sistemu, podpiramo razvoj informacijskih sistemov o raziskovalni dejavnosti, pospešujemo prehod v družbo znanja, izvajamo raziskave, razvoj in svetovanje na našem področju. Vendar se sedaj od nas kot regionalnega centra pričakuje, da razvoja knjižničnih informacijskih sistemov in informacijskih sistemov o raziskovalni dejavnosti v drugih državah regije ne obravnavamo le kot dobrodošle možnosti, ampak kot naše redno poslanstvo in programsko usmeritev.

IZUM je sedaj ne le *de facto*, ampak tudi *de iure* mednarodna organizacija. Tako jo mora obravnavati ustanovitelj in tako moramo obravnavati sami sebe. To mora biti razvidno iz razvojne strategije inštituta in iz njegovih letnih programov. Naše razumevanje potreb mora biti širše. To se ne tiče le najožjega vodstva inštituta, ampak vseh nosilcev strokovnih nalog, ki morajo poznati razmere v regiji. Postali smo del svetovne organizacije z visokimi etičnimi cilji, ki jih moramo posvojiti kot organizacija in kot posamezniki.

VII.

Preoblikovanje IZUM-a v Unescov center je priznanje za naš inštitut in za Slovenijo. Pomeni, da smo s svojim dosedanjim delom nekaj dosegli. Dolgujemo zahvalo vsem, ki so vlagali trud in znanje v ta dosežek, pa tudi vsem tistim, ki so verjeli v IZUM in ga podpirali v njegovem razvoju. Nov korak moramo narediti v razmerah krize, ki nam ne prizanaša. Trdno upam, da bo vlada upoštevala naše mednarodne obveznosti in nas bo v okviru možnosti še naprej podpirala. Za IZUM pa zagotavljam, da bomo s svojim delo opravičili ugleden status, ki smo ga pridobili.

Marjan Turk

Spoštovane gospe in gospodje, spoštovani predstavniki Unesca!

V posebno zadovoljstvo mi je, da vas lahko nagovorim ob razglasitvi Instituta informacijskih znanosti, IZUM-a, za Regionalni center Unesco za knjižnične informacijske sisteme in informacijske sisteme o raziskovalni dejavnosti. S tem so uspešno zaključene skupne večletne aktivnosti za pridobitev tega pomembnega statusa, ki bo, to sem prepričan, dodatno utrdil vlogo IZUM-a v širšem prostoru.

Kolegi iz IZUM-a današnjega dne za slovesno razglasitev niso izbrali naključno, 24. oktobra 1945 je bila namreč po uničevalni svetovni vojni ustanovljena Organizacija združenih narodov, s temeljnim poslanstvom varovati mir in pospeševati prijateljsko sodelovanje med državami in regijami.

Podlaga mira in medsebojnega razumevanja je medsebojno poznavanje in odprtost drug do drugega, kar prinaša razvoj informiranja, izobraževanja, kulture, znanosti. Splošne človekove pravice, ki jih uveljavlja Organizacija združenih narodov, so podlaga, da se lahko vsakdo predstavlja z lastno kulturno identiteto, kar pa se žal ne uresničuje samo po sebi.

Še vedno se kratijo človekove pravice, tudi v dostopu do informacij, izobraževanja in kulture. Zato je Unesco ena od bistvenih struktur v OZN.

Pomembna plat kulturne integritete vsakega naroda je priznavanje kulturne raznolikosti, kar vključuje tudi možnost izraza posamezne kulture. Informacijsko-komunikacijske tehnologije po eni strani te možnosti razširjajo, po drugi strani pa predstavljajo tudi nevarnost prevlade tako imenovanih velikih kultur.

Zavedamo se pomena in zahtevnosti varovanja in razvijanja lastne kulturne identitete, tako doma kot na tujem, zato v mednarodno razvojno sodelovanje vključujemo tudi to področje. Tako IZUM v regiji že vrsto let podpira modernizacijo knjižničarstva, v njegov bibliografski sistem COBISS je vključenih že šest držav. Verjamem, da je bilo dosedanje uspešno delo ključni dejavnik, da je Unesco IZUM razglasil za svoj regionalni center.

Glede na to, da je Vlada Republike Slovenije IZUM ustanovila kot informacijski servis slovenske znanosti, kulture in izobraževanja, ki je že zdavnaj prerasel nacionalne okvire, lahko njegovo vlogo razumemo tudi kot prispevek Slovenije k sodelovanju med državami in regijami, in s tem k uresničevanju osnovnih idej Organizacije združenih narodov.

IZUM z drugimi nosilci informacijskih dejavnosti v državi zagotavlja vključenost Slovenije v sodobne tokove razvoja informacijske družbe. Razvita informacijska družba ima izredno pomembno vlogo pri zagotavljanju trajnostnega razvoja in ohranjanju vrednot, kot so visoka raven blaginje, socialna kohezija in solidarnost, kakovost življenja, dostopnost izobraževanja in zdravja ter sodelovanje državljanov pri odločanju. V vse bolj dinamičnem in globaliziranem svetu je intenzivna uporaba informacijsko-komunikacijskih tehnologij na vseh področjih družbenega življenja pogoj za ohranjanje sedanjega standarda in kakovosti življenja. Temeljna predpostavka je, da razvita informacijska družba izboljšuje in stimulira izvajanje več in bolj kakovostnih aktivnosti. Naj ob tem posebej izpostavim, da je bila v okviru Svetovnega srečanja o informacijski družbi (WSIS) informatizacija knjižnic poudarjena kot prvi korak v informacijsko družbo.

Spoštovani, ob vseprisotnem internetu in splošni digitalizaciji je digitalna družba naša neizogibna prihodnost. Vpliv sodobnih informacijsko-komunikacijskih tehnologij na življenje vsakega posameznika in na celotno družbo je izjemen. Ustaljeni modeli delovanja, razvoja in poslovanja v novih razmerah ne delujejo več, spremembe so stalnica, vse hitreje so in ustvarjajo nov svet. Ob tem se moramo zavedati, da prehod v informacijsko družbo oziroma digitalno družbo ni le

oddaljen cilj, ki se mu zgolj približujemo, ampak prostor, ki ga sami soustvarjamo. Glede na to, da je digitalna družba naša prihodnost, je tudi naša odgovornost pri soustvarjanju prihodnje digitalne družbe velika. V novih razmerah moramo najti odgovore na razvojne izzive, ki zahtevajo hitro prilagajanje in inovativnost ter vpetost v mednarodne razvojne tokove. V tem kontekstu sodobnih razvojnih gibanj je jasno, da ima poslanstvo IZUM-a zelo pomembno vlogo. Pričakujemo, da bo IZUM-u vloga Unescovega centra 2. kategorije odprla dodatne možnosti uresničevanja njegovega poslanstva in okrepila multikulturno sodelovanje in pretok informacij o intelektualni produkciji v regiji, kar bo spodbudilo nastanek novih partnerskih odnosov v delu sveta, kjer je to glede na polpreteklo zgodovino še posebej potrebno. Center bo spodbujal posodabljanje in povezovanje knjižničnih sistemov ter izgradnjo informacijske infrastrukture, ki bo omogočala višjo kakovost raziskovalne dejavnosti, večjo transparentnost raziskovalnih potencialov in rezultatov raziskav v regiji, posledično pa bo tudi pospeševala inovativnost.

IZUM in s tem tudi Republika Slovenija sta z ustanovitvijo prvega Unescovega centra pri nas sprejela odgovornost, ki se ji ne mi, ne kolegi iz IZUM-a ne bomo izneverili. To je naš prispevek k uresničevanju poslanstva OZN in Unesca in simbolično je, da je razglasitev centra ravno na dan Organizacije združenih narodov.

Jānis Kārklīņš: On the occasion of the inauguration of IZUM as a Category 2 Centre under the auspices of UNESCO

Mr. Davor Šoštarič, director of IZUM, Government Representative of Slovenia, Distinguished guests, Ladies and Gentlemen!

It is a pleasure and indeed an honour for me to stand before you and share some of my reflections on the event today, which essentially is to celebrate the landmark signature of the agreement establishing IZUM as a Category 2 centre under the auspices of UNESCO. This signature took place on 18 September in Paris in the presence of Ms Irina Bokova, the Director-General of UNESCO and Dr. Žiga Turk, Minister of Education, Science, Culture and Sport, Ms. Veronika Stabej, Ambassador of the Republic Slovenia to France and Permanent Representative of the Republic of Slovenia to UNESCO and Ms. Darja Golež, Ministre plénipotentiaire, Chef-adjointe de mission, Embassy of Slovenia in France.

There could have been a no better prelude to my speech than the wonderful concert that we have just heard of Maestro Hugo Wolf. To some extent, what UNESCO and IZUM plan to do together is to unravel the World of Communication and Information and explore the Universe of Knowledge. And we wish to serve the people of this region "beautifully". These words were in essence carried in the theme of the concert that we just heard.

Let me give you a brief history: The Government of Slovenia proposed the establishment of a category 2 institute under the auspices of UNESCO by transforming the Institute of Information Science (IZUM) in Maribor. The Institute will operate based on the principles of equal international cooperation with Albania, Bulgaria, Bosnia and Herzegovina, Croatia, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Serbia and Montenegro. A feasibility study was undertaken by UNESCO based on relevant documentation provided by the Government of Slovenia and IZUM regarding the proposed transformation of the institute into a category 2 institute under the auspices of UNESCO.

The Executive Board at its 187th session decided to recommend the establishment of the Category 2 Centre in Maribor, to the General Conference at its 36th session, for its approval and authorization to the Director-General to sign the corresponding agreement.

It was decided that the Institute will specifically work towards complementing UNESCO's activities in the following areas:

1. Access to information and knowledge;
2. Cultural diversity and identity, linguistic diversity and local content and
3. Ethical dimensions of the Information Society.

Ladies and Gentlemen,

During the three hours that we will spend together at this function, enough information will be consumed globally to fill 21 million DVDs, 36 billion emails will be sent, some 250,000 blog posts will be written, which will be enough to fill the TIME magazine for 256 million years, 22 million people would have visited Facebook, some 5 million would have visited Twitter and staggeringly 587 million minutes would have been spent on Facebook alone! Some 264 million minutes of this time would be from the mobile devices such as tablets and smart phones.

We may rejoice in these statistics and be awed by them. However, in essence there are several "Knowledge Challenges", that require our concerted and synergized action. The new economic and technological environment has arisen concerns about the erosion of access to certain information and knowledge whose free-sharing has traditionally been seen as the very basis of scientific research and education.

We must also understand that knowledge societies are not only about economic growth, but also about the role of ICTs in human development, and thus about issues of intellectual cooperation, lifelong learning and basic human values and rights. It is in this sphere that education and knowledge must both be considered as social capital, with strong societal implications of fundamental concern for public authorities.

Most developing countries have thus far been unable to take full advantage of the advances offered by knowledge societies, especially of the "openness" that the use of new ICTs has to offer.

Many countries suffer from the changing nature of the digital divide. This is no longer so much about simple access to infrastructure, but about the knowledge of running sophisticated information and communication systems, as well as the production of sufficient quantities of local content and services that ensure return on investment in the infrastructure.

Ladies and Gentlemen,

Today "Open" is the key term. With technological development educational materials in form Open Educational Resources offer vast potential on all accounts.

These resources include any types of educational material released into the public domain, or with an open-license that freely and legally allows users to copy, use, adapt, and re-share them.

The open nature of these materials represents a powerful opportunity for individual learners, teachers, Ministries of Education, and higher education and research institutions to increase the quality of and access to education.

UNESCO has a special relationship with Open Educational Resources -- the term was coined at UNESCO in 2002 during a Forum of experts studying the impact of the release by the Massachusetts Institute of Technology of their courses as openly-licensed materials.

Today, this *Open Way* has been followed successfully by more than 200 educational and research institutions worldwide, many of which are members of international groups such as the *Open Courseware Consortium*.

In June this year, UNESCO hosted the 2012 World OER Congress that brought together several hundred experts from all parts of the world and who adopted the Paris Declaration outlining the

10 most important tasks in advocating in favour of the OER wide adoption. Among those tasks it would be important to mention

- fostering awareness and use of OER
- reinforcement the development of strategies and policies on OER, including policy of open licensing of educational materials produced with public funds,
- promotion of understanding and use of open licensing frameworks,
- support to capacity building for the sustainable development of quality learning materials,
- encouragement development and adaptation of OER in a variety of languages and cultural contexts, conduct of research on OER,
- development of user-friendly tools to locate and retrieve OER .

Prominent example of open solution is the open source software license by which computer programmes are distributed free-of-charge by their authors for exploitation and cooperative development (FOSS). Another example is the vast amount of documentation produced and made available free-of-charge by the United Nations and its specialized agencies. Many countries have a tradition of publishing their public documents, others are moving towards that goal.

UNESCO urges Member States and international organizations to encourage open solutions, and UNESCO itself is strongly committed to promoting "open" approaches to information sharing in education, science and culture, and to disseminating information and software for development under open access conditions. You may be pleased to hear that UNESCO has just declared itself an Open Access Organization. In this sense, all documents, including those that were published since UNESCO's establishment will be openly available for anyone to use and adopt, by giving UNESCO due credits.

Ladies and Gentlemen,

Barriers to access to knowledge and information are multi-fold such as lack of access to content and services in local languages and cultures, affordable and localized information and communication technology, need of skilled and qualified people, need for entrepreneurship for activity and job creation and need for partnership, etc.

In a world increasingly influenced by digital technologies, building national information policies or knowledge strategies requires increasing connectivity to the global information space, building capacities and information literacy of people in accessing and using information, and creating content which is relevant to local needs. In this context, UNESCO recently organized a Regional Consultation on Open Access to Scientific Research in Minsk. The meeting, which was attended by a representative of Slovenia, came up with a set of recommendations and it is high time that these recommendations are put into place. I would therefore like to invite IZUM to explore taking up this function which may include the responsibility to periodically update the Global Open Access Portal. I am sure that these issues can be discussed in length during annual IZUM board or during a UNESCO-IZUM coordination meeting.

In conclusion, I would like to touch upon another issue which is relevant to IZUM activities – safeguarding the digital heritage.

The first time UNESCO addressed the issue was in early 2000 and these efforts led to the adoption by the General Conference of the 2003 Charter on the Preservation of the Digital Heritage. During the review of the implementation of the Charter, which was conducted in 2009, it became evident that much more attention needs to be paid to the issues of digital preservation.

In the framework of the 20th anniversary celebrations of the Memory of the World programme, UNESCO organized, in September this year, the international conference "Memory of the World in the Digital Age: Digitization and Preservation". The conference adopted the Vancouver Decla-

ration which will guide UNESCO's work for years to come. Taking into account your expertise in the information sciences and new status of the Category 2 centre of UNESCO I would like to invite IZUM to join the efforts to work towards preventing mankind from developing digital Alzheimer's and preserve digital information for future generations.

I wish IZUM, a long-established and well-known and respected institution, all the best in the new venture, namely serving the region as a Category 2 centre of UNESCO. You can always count on our support and we are looking forward in working together in implementing UNESCO goals and objectives – developing all inclusive knowledge based societies.

I thank you very much for your attention.

Jānis Kārklīņš: Nagovor ob priložnosti razglasitve IZUM-a kot centra 2. kategorije pod pokroviteljstvom UNESCA

Gospod Davor Šoštarič, direktor IZUM-a, predstavnik vlade Republike Slovenije, spoštovani gostje, gospe in gospodje!

V veliko veselje in čast mi je, da lahko danes stojim tukaj pred vami in z vami delim svoja razmišljanja o današnjem dogodku, ki je namenjen temu, da skupaj proslavimo zgodovinski podpis pogodbe, s katero je IZUM postal center 2. kategorije pod pokroviteljstvom Unesca. Pogodba je bila podpisana 18. septembra v Parizu v navzočnosti gospe Irine Bokove, generalne direktorice Unesca, dr. Žige Turka, ministra za izobraževanje, znanost, kulturo in šport, gospe Veronike Stabej, veleposlanice Republike Slovenije v Franciji in stalne predstavnice Republike Slovenije pri Unescu, in gospe Darje Golež, pooblaščenice ministrice in namestnice slovenske veleposlanice na ambasadi Republike Slovenije v Franciji.

Ne bi moglo biti lepšega uvoda v moj nagovor kot čudoviti koncert zbora Hugo Wolf, ki smo ga pravkar slišali. Do neke mere lahko rečemo, da bi Unesco in IZUM rada skupaj razkrila svet komunikacije in raziskovala veselje znanja. In ljudem v regiji bi radi služili "na lep način". Te besede so bile pravzaprav tudi tema koncerta, ki smo ga pravkar slišali.

Najprej bom podal kratko zgodovino. Vlada Republike Slovenije je predlagala ustanovitev centra 2. kategorije pod pokroviteljstvom Unesca s preoblikovanjem Instituta informacijskih znanosti (IZUM) v Mariboru. Institut bo deloval v skladu z načeli enakovrednega mednarodnega sodelovanja z Albanijo, Bolgarijo, Bosno in Hercegovino, Hrvaško, Makedonijo, Srbijo in Črno goro. Unesco je opravil študijo izvedljivosti na podlagi dokumentacije, ki sta jo predložila Vlada Republike Slovenije in IZUM v zvezi s predlaganim preoblikovanjem instituta v center 2. kategorije pod pokroviteljstvom Unesca.

Izvršni odbor je na svoji 187. seji odločil, da bo predlog o ustanovitvi centra 2. kategorije v Mariboru podal Generalni skupščini na 36. seji, da ga odobri in generalno direktorico pooblasti za podpis ustrezne pogodbe.

Odločeno je bilo, da bo institut dopolnjeval aktivnosti Unesca na naslednjih področjih:

1. dostop do informacij in znanja,
2. kulturna raznolikost in identiteta, jezikovna raznolikost in lokalne vsebine ter
3. etične razsežnosti v informacijski družbi.

V teh treh urah, ki jih bomo danes ob tej priložnosti preživeli skupaj, bo na svetu uporabljenih informacij za 21 milijonov DVD-jev, poslanih bo 36 milijard e-sporočil, napisanih 250.000 objav na blogih, kar je dovolj, da revijo TIME napolnimo za 256 mio let, 22 milijonov ljudi bo obiskalo Facebook in približno 5 jih bo obiskalo Twitter in kar 587 mio minut bo porabljenih samo na

Facebooku! 264 mio minut tega časa bodo ljudje dostopali do informacij s pomočjo tabličnih računalnikov ali pametnih telefonov.

Te statistike se lahko veselimo in lahko nas čisto prevzame. V resnici pa obstajajo številni "izzivi znanja", ki se jim moramo posvetiti s skupnimi močmi in sinergijo. Novo gospodarsko in tehnološko okolje je prineslo skrbi o eroziji dostopa do nekaterih tipov informacij in znanja. Prost dostop do teh informacij že od nekdaj predstavlja osnovo raziskovanja in izobraževanja.

Razumeti moramo, da družba znanja ne pomeni le gospodarske rasti, ampak vključuje tudi vlogo informacijskih in komunikacijskih tehnologij (IKT) v človeškem razvoju in posledično tudi vprašanja intelektualnega sodelovanja, vseživljenjskega učenja ter osnovnih človekovih vrednot in pravic. V tej luči moramo izobraževanje in znanje razumeti kot družbeni kapital, ki ima ključen in močan družbeni vpliv na javne oblasti.

Številne države v razvoju zato do sedaj še niso imele priložnosti, da bi v celoti izkoristile prednosti, ki jih ponujajo družbe znanja, še posebej ne "odprtosti", ki jo ponuja uporaba novih IKT.

Številne države se borijo z naravo digitalne ločnice, ki se ves čas spreminja. Tukaj ne gre več le za preprost dostop do infrastrukture, ampak za znanje, kako vzdrževati kompleksne informacijske in komunikacijske sisteme, in za produkcijo zadostnih količin lokalnih vsebin, ki zagotavljajo vračilo naložbe v infrastrukturo.

"Odprtost" je danes ključna beseda. S tehnološkim razvojem predstavlja izobraževalno gradivo v obliki odprtih virov izobraževanja (Open Educational Resources) potencial v vseh ozirih.

Ti viri vključujejo vse vrste izobraževalnega gradiva, objavljenega na osnovi javne domene ali z odprto licenco, ki uporabnikom dovoljuje, da to gradivo brezplačno in na legalen način kopirajo, prilagajajo in distribuirajo.

Odprtost tega gradiva predstavlja veliko priložnost za povečanje kakovosti in dostopa do izobraževanja za učence, učitelje, ministrstvo za izobraževanje, visokošolske in raziskovalne ustanove.

Unesco ima do odprtih virov izobraževanja poseben odnos – izraz je nastal leta 2002 na srečanju strokovnjakov, ki so preučevali vpliv objave študijskih programov Tehnološkega instituta v Massachussetsu kot gradiva z odprto licenco.

Danes tej *odprti poti* sledi že več kot 200 izobraževalnih in raziskovalnih institutov letno, mnogi med njimi pa so tudi člani mednarodnih skupin, kot je *Open Courseware Consortium*.

Junija 2012 je Unesco gostil svetovno konferenco o odprtih virih izobraževanja, ki je na enem mestu združila na stotine strokovnjakov po vsem svetu, ki so sprejeli Pariško deklaracijo, ki določa deset najpomembnejših nalog pri zagovarjanju široke uporabe odprtih virov izobraževanja. Med temi nalogami je treba omeniti naslednje:

- spodbujanje zavedanja in uporabe odprtih virov izobraževanja,
- spodbujanje razvoja strategij in politik o odprtih virih izobraževanja, vključno s politiko odprtega licenciranja izobraževalnega gradiva, izdelanega z javnimi sredstvi,
- promocija razumevanja in uporabe ogrodij odprtega licenciranja,
- podpora pri izgradnji zmogljivosti za trajnostni razvoj kakovostnega izobraževalnega gradiva,
- spodbujanje razvoja in adaptacije odprtih virov izobraževanja v različnih jezikih in kulturnih kontekstih, izdelava raziskav o odprtih virih izobraževanja,
- razvoj uporabniku prijaznih orodij za iskanje in pridobivanje odprtih virov izobraževanja.

Lep primer odprte rešitve je odprtokodna licenca za programsko opremo, po kateri avtorji svoje programe distribuirajo brezplačno za uporabo in skupni razvoj (FOSS – prosto in odprtokodno

programje). Drug primer je velika količina dokumentacije, ki so jo brezplačno objavile Organizacija združenih narodov in njene specializirane agencije. Številne države že imajo tradicijo objavljanja javnih dokumentov, druge se temu cilju še približujejo.

Unesco poziva svoje države članice in mednarodne organizacije k spodbujanju odprtih rešitev, pa tudi Unesco sam je zelo predan promociji odprtega pristopa pri širjenju informacij v izobraževanju, znanosti in kulturi ter distribuciji informacij in programske opreme za razvoj pod pogoji odprtega dostopa. Morda vas bo zanimal tudi podatek, da se je Unesco pravkar razglasil za organizacijo z odprtim dostopom (Open Access Organization). To pomeni, da bodo vsi dokumenti, ki so bili objavljeni od ustanovitve Unesca pa do danes, prostodostopni in se bodo ob navedbi Unesca kot vira lahko uporabili in adaptirali.

Obstajajo številne ovire pri dostopu do znanja in informacij: pomanjkanje dostopa do vsebin in storitev v lokalnih jezikih in kulturah, finančno ugodna in lokalizirana informacijsko-komunikacijska tehnologija, potreba po usposobljenem in kvalificiranem osebju, potreba po podjetništvu za aktivnosti in ustvarjanje delovnih mest, potreba po partnerstvu itd.

V svetu, ki je vse bolj pod vplivom digitalnih tehnologij, zahteva izgradnja nacionalne informacijske politike in strategije znanja vse večjo povezljivost v globalnem informacijskem prostoru, izgradnjo kapacitet in informacijske pismenosti ljudi, ki dostopajo do informacij, in ustvarjanje vsebin za lokalne potrebe. V zvezi s tem je Unesco pred kratkim v Minsku organiziral Regionalni posvet o odprtem dostopu do znanstvenih raziskav. Na srečanju, ki se ga je udeležil tudi predstavnik iz Slovenije, so določili seznam priporočil in skrajni čas je, da ta priporočila uporabimo tudi v praksi. V ta namen bi rad povabil IZUM, da razmisli o prevzemu odgovornosti, da bi redno ažuriral globalni portal za odprti dostop (Global Open Access Portal). Prepričan sem, da se lahko o teh zadevah pogovorimo na letnem sestanku IZUM-ovega odbora ali na kakšnem koordinacijskem sestanku med Unescom in IZUM-om.

Na koncu bi želel omeniti še eno temo, ki se navezuje tudi na IZUM-ove aktivnosti, to je zaščita digitalne dediščine.

Unesco se je s to temo prvič soočil na začetku leta 2000, prizadevanja so pripeljala do tega, da je generalna skupščina leta 2003 sprejela listino o ohranjanju digitalne dediščine. Med revizijo leta 2009 je postalo jasno, da je treba več pozornosti nameniti digitalnemu ohranjanju.

IZUM-u, dobro uveljavljeni, znani in spoštovani instituciji želim vse najlepše na novi poti, na kateri bo služil regiji kot Unescov center 2. kategorije. Vedno lahko računate na našo podporo in veselimo se skupnega dela pri uresničevanju Unescovih ciljev in nalog, kot je razvoj vsevključujoče družbe, ki temelji na znanju.